

МЕДИЦИНАЛЫК КЫЗМАТКЕРЛЕРДИН КЕСИПТИК-ЭТИКАЛЫК
ЖООПКЕРЧИЛИГИН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН ШАРТТАРЫ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ
УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ
PROFESSIONAL AND ETHICAL REQUIREMENTS OF MEDICAL PROFESSIONALS
CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF RESPONSIBILITY

*Барынбаева А.А., Жолдошева З., Сейитова Г., Абдразакова Г.
Преподаватель медицинского колледжа ОшГУ
E-mail: abarynbaeva.75@mail.ru
Кыргыз Республикасы, Ош шаары*

Аннотация: Макалада учурдагы шартка ылайык келип чыккан кризистер менен күрөшүү үчүн жоопкерчилик түшүнүгүнүн маанилүүлүгү, адам коомунун планетардык ченемде биригүү зарылдыгы белгиленген. Өнүгүүнүн багыты катары социалдык жоопкерчилик каралып, бүгүнкү күндөгү кырдаал адамзаттан жоопкерчиликти аңдап-сезүүнүн жана баалоонун жаңы ченемин талап кылып, жоопкерчиликти белгилүү чектери белгиленген. Пандемиянын кесепеттери катары медициналык кызматкердин жоопкерчилиги, кесипке даярдыгы, кесиптик мамилелердеги моралдык-этикалык маселелер, дарыгерлердин мамлекет тарабынан социалдык жана экономикалык жактан корголбогондугу актуалдуу маселе катары чагылдырылган. Биоэтиканын философия системасындагы милдети, маселеси, медкызматкерлерди кесипке даярдоодогу ролу каралган.

Аннотация: В статье обозначена важность понятия ответственности для борьбы с возникающими условиями современности, необходимость единения человеческого общества на планетарном уровне. Рассмотрена социальная ответственность как ориентир развития, сегодняшняя ситуация требует от человечества осознания ответственности и новых мер оценки. Отражены актуальность проблем ответственности медработника, подготовки к профессии, морально-этических вопросов в профессиональных отношениях, социальная и экономическая незащищенность медиков со стороны государства как последствия пандемии. Рассмотрены задачи и проблемы биоэтики в системе философии, ее роль в профессиональной подготовке медработников.

Annotation: The article highlights the importance of the concept of responsibility for dealing with the emerging conditions of our time, the need to unite human society at the planetary level. Social responsibility is considered as a reference point for development, the current situation requires humanity to realize responsibility and new assessment measures. The article reflects the relevance of the problems of responsibility of a medical worker, training for the profession, moral and ethical issues in professional relations, social and economic insecurity of doctors on the part of the state as a consequence of the pandemic. The tasks and problems of bioethics in the system of philosophy, its role in the professional training of medical workers are considered.

Ачкыч сөздөр: медицина, этика, жоопкерчилик, пандемия, биоэтика, дарыгер, коом, мораль, мыйзам, укук.

Ключевые слова: медицина, этика, ответственность, пандемия, биоэтика, врач, общество, мораль, закон, право.

Key words: medicine, ethics, responsibility, pandemic, bioethics, doctor, society, morality, law.

Азыркы коомдун экономикалык жана руханий-нравалык чөйрөсүндө глобалдык кризис басымдуулук кылып, баалулуктук ченемдер жоголуп, мындай шартта жалпы адамзаттык эрежелерди, жоопкерчилик түшүнүгүн терең изилдөө зарылдыгы келип чыгууда. Ааламдашуу жана дүйнөлүк пандемия шартында социумда экономикалык, саясий, социалдык-маданий жана башка мамилелердин күчөшүнүн натыйжасында элдер жалпы планетардык ченемде

биригип, бирдиктүү тагдырга жана жоопкерчиликке умтулган жаңы түзүлүш өнүгүүдө. Андыктан азыркы учурда

- бирдиктүү социомаданий бүтүндүктү калыптандыруу;
- ой жүгүртүү стилин өзгөртүү;
- планетардык дүйнөкарашты өнүктүрүү максатка ылайыктуу.

Илимий-техникалык, биомедициналык жана фармациялык өндүрүштүн өсүшү жана татаалданышы, алардын натыйжалар үчүн кызыкчылыктарынын карама-каршылыгы, адам ишмердүүлүгүнүн жаңы формаларынын калыптанышы менен бирге инсандын ар тараптуу өнүгүү деңгээли жогорулап, курчап турган айлана-чөйрө менен өз ара мамилеси да трансформацияланууда.

Мында кесиптик чеберчиликти, жаңы технологияларды өздөштүрүү, өз кесибинин маңызын терең аңдап-сезүү, жоопкерчиликти өнүктүрүү, жалпы нравалык баалуулуктарды, жаңы этикалык нормаларды, стандарттарды кайра жаратуу негизги орунда турат.

Дүйнөлүк жамаат үчүн биригүү процесси учурда глобалдык проблемалардын күчөшүнө өбөлгө түзүүдө. Мындай кырдаалда социалдык жоопкерчилик түшүнүгү өзгөчө орунду ээлейт, айрыкча COVID-19 пандемиясы учуру медициналык кызматкердин жоопкерчилиги боюнча маселелерди да курчутту.

Глобалдык жана жеке проблемаларды чечүү үчүн жоопкерчиликти көтөрүү - адамзатынын келечегине, учурдагы бакубат жашоосуна реалдуу өбөлгө. Ал жеке инсандан тартып планетардык-космикалык милдеттерди жогорку жоопкерчилик менен аткарууну билдирет.

Ааламдашуу процессинде өнүгүүнүн багыты катары социалдык жоопкерчилик түшүнүгү биринчи орунда турат. Глобалдык жүрүм-турум принциптери кесиптик этиканын чегинен чыгып, адамдарды активдүү жашоого, жарандык ишмердүүлүккө багыттап, жалпы адамзаттык проблемаларды чечүү үчүн салым кошууга үндөшү максатка ылайыктуу. Демек, ааламдашуу процесси жана бүгүнкү күндөгү кырдаал адамзаттын алдына жоопкерчиликти аңдап-сезүүнүн жана баалоонун жаңы ченемин сунуштайт, жоопкерчиликтин белгилүү чектерин белгилейт. Дискурсивдүү этиканын чегинде глобалдык жоопкерчилик жеке жоопкерчиликтин формасы менен айкалышы абзел.

Коронавирус пандемиясы коомдун адаттагы жашоосунун фундаменталдык негиздерин бузуп, баалуулуктар системасын, багыттарыбыздын моралдык-этикалык системасын татаалдаштырууда. Обочолонуу(изоляция), аралыктан аракеттенүү коомдо, үй бүлөдө, кесиптик ишмердүүлүк чөйрөсүндө да моралдык-психикалык жабыркоого, агрессивдүү аракеттерге алып келди. Пандемиянын кесепеттери медициналык кызматкердин жоопкерчилигин, кесипке даярдыгын, кесиптик жана өз ара мамилелерде моралдык-этикалык маселелерди, мамлекет тарабынан социалдык жана экономикалык жактан корголбогондугун актуалдаштырды.

Бул жагдайда Б.Г.Юдин мындай дейт: “Жаңы медициналык технологиянын жетишкендиктеринин натыйжасында пайда болгон проблемаларды чечүүнүн жана компетенттүү адистердин андай чечимдерди талкуулоого катышуусунун зарыл шарты болуп биоэтикалык билим берүү чөйрөсүнүн сапатын жакшыртуу жана кеңейтүү саналат” [1, 86-б.].

Биоэтиканын философия системасындагы милдети - биомедицинанын терс таасирлеринен адам жашоосун, саламаттыгын коргоо. Биоэтика - заманбап биомедициналык технологиялардын өнүгүшү менен пайда болгон зор өзгөрүүлөргө байланыштуу келип чыккан дисциплиналар аралык илимий изилдөөлөр тармагы. Дарыгер алдында моралдык проблемалар курчуп, биоэтика дарыгерге мораль жана мыйзамдын чегинде иштөө зарылдыгын белгилейт. Биоэтиканын философия системасындагы милдети - биомедицинанын терс таасирлеринен адам жашоосун, ден-соолугун коргоону, медицинаны гумандуулука багыттоону камтыйт. Биоэтикадагы башкы маселе - укуктардын кагылышын чечүү. Негизги принциби – адам укугун жана кадыр-баркын сыйлоо

Альберт Швейцер “Башка адамдарга зыян келтирбей, колунан келген жакшылыкты жасаган инсан – нравалык адам, жакшылык жасоо, ак ниет болуу диний эле түшүнүк эмес, ал адам маңызына ылайык келет” [2, 32-б.].

Медициналык кызматкерлердин жоопкерчилигин өнүктүрүү зарылдыгы ааламдашуунун кескин өсүп жаткан тенденциялары менен шартталат. (ЭЖОнун, УЗИ диагностика, трансплантациянын ж.б.пайда зыяны учун жоопкерчилиги) жоопкерчиликти өнүктүрүүдө мед кызматкердин кесипке даярдыгы, мамлекеттик денгээлде мыйзамдарды, этикалык-укуктук документтерди кабыл алуу маанилүү. Биоэтикалык билимди табигый илимдик, атайын (медициналык, клиникалык) жана социалдык-гуманитардык билимдер менен гармониялык айкалышта окутуу инсандын руханий-нравалык потенциалынын, жоопкерчилигинин өнүгүүсүн активдештирет. Азыркы социомаданий шарттарда коомдук фактор биринчи орунга чыгууда: жоопкерчиликке социалдык философиянын категориясы иретинде терең көңүл бурулууда. Х.Ленктин пикири боюнча жоопкерчилик коллективге, топко эмес, жеке инсанга жүктөлөт [3, 24-б.]. Жалпы, коллективдүү жоопкерчиликти ар бир жооптуу субъектилерге бөлүштүрүү максатка ылайыктуу. Мында индивид топтун бардык мүчөлөрү үчүн жооп берүүгө милдеттүү эмес: “өзүнүн иш-аракетинин сапаты боюнча стратегиялык абалына ылайык ар бир индивид системанын ичинде анын бузулбастыгы үчүн жооп берет. Коллективдүү жоопкерчилик маселесин талдоодо ар бир субъекттин салыштырма автономиясы жөнүндөгү маселе терең изилдөөнү талап кылат.

Адамдар психологиялык түзүлүшү боюнча тике коркунуч келтирбеген кырдаалдарга кош көңүл мамиле жасашы мыйзам ченемдүү көрүнүш болуп саналат. Н. Моисеевдин пикири боюнча азыркы реалдуулуктагы кризистин себеби болуп салттуу коомдон бери сакталып, муундан-муунга өтүп келген дүйнө таанымдын коомдук турмушун азыркы шарттарына туура келбестиги, адамдардын күндөн-күнгө өсүп жаткан керектөөлөрүнүн, планетанын керектүү ресурстарынын чектелгени менен ылайык эместиги саналат [4, 8-б.]. Аны менен ар бир инсандын Жер жүзүндөгү жамааттын тагдыры үчүн жоопкерчилиги, аны сезүү да зор мааниге ээ. Ар бир субъект коомдун келечеги үчүн өзүнүн жеке жоопкерчилигин аң-сезимдүү түрдө гана түшүнгөндө коомдук өнүгүү процессиндеги коэволюциялык фаза жөнүндө сөз кылууга болот.

Экологиялык аң-сезимди толугу менен өзгөрткөндө гана жаратылыштагы терс көрүнүштөрдү жоюуга болот. Адам баласы жалгыз эле жаратылышка эмес, жандуулардын баарына гумандуу мамиле жасашы зарыл. Ф. Ницше «Берилген убадаларды аткаруу үчүн жакшы (тунук) эс-акыл керек. Башка бирөөнүн тарткан азабын түшүнүү үчүн элестөөсү күчтүү болушу шарт. Мораль интеллекттин сапаты менен өтө тыгыз байланышкан» деген [5, 40-б.]. Ницше жандуу нерселерге гумандуу мамиле жасоо үчүн адамдын интеллектисин өстүрүү зарыл деп белгилеген. Бирок жалгыз эле акыл-эсти өнүктүрүү менен маселе чечилбейт. Адамдар мезгил өткөн сайын өзгөрүп турушат. Инсандардын психологиясына мүнөздүү болгон консерватизм адамдарга табияттан берилген. Психиканын туруктуулугу, салттуу коомдон бери мурасталып келген баалуулуктар өнүгүүнүн негизи катары баалуу. Ааламдашуунун азыркы геосаясий мейкиндиктеги тенденциялары, ар тараптуу трансформациялар элдер менен түрдүү мамилелердин, глобалдык проблемаларды чечүү багытында элдердин жана мамлекеттердин бирдиктүү аракеттенишине материалдык жана саясий негиздерди түзөт. Аны менен катар эле жаратылыштык ресурстарды ыксыз пайдалануу менен табиятка зыян келтирип, мамлекеттер аралык өз ара мамилелерди курчутат. Башкача айтканда, ааламдашуу коэволюциялык процесс үчүн керектүү шарттарды түзүү менен бирге ошол эле учурда бирдиктүү өнүгүүгө терс таасирин тийгизип, тоскоолдуктарды жаратат.

Мында негизги роль социалдык-гуманитардык илимдерге, эң биринчи кезекте адистин аналитикалык жана сынчыл ой-жүгүртүүсүн калыптандыруучу философиялык билимдердин кеңири комплексине таандык болушу максатка ылайыктуу. Биоэтика өнүккөн шартта медициналык кызматкердин дүйнөкарашын калыптандырып, бекем моралдык позицияларга ээ болуусунда, кесипкөй адисти даярдоодо, анын жоопкерчилигин өнүктүрүүдө социалдык-гуманитардык билимдер менен катар мамлекеттик нормативдик-укуктук базанын, философия, биоэтиканын нравалык потенциалы баштапкы орунда турушу зарыл.

Адабиятгар:

1. Юдин Б.Г. Социальная институционализация биоэтики [Текст] / Б.Г. Юдин // Биоэтика: проблемы и перспективы. М., 1992.
2. Швейцер А. Благоговение перед жизнью [Текст] / Швейцер М.: Мысль, 1992. — 121с
3. 86. Ленк Х. Размышления о современной технике [Текст] / Х.Ленк. -М., 1996. - С. 38.
4. Моисеев, Н.Н. Быть или не быть человечеству / [Текст] Н.Н. Моисеев // Свободная мысль XXI. -2002. - №8. - С. 8.
5. 58. Ницше Ф. Соч. в 2-х томах, т. 2. [Текст] / Ф. Ницше -Москва, «Мысль», 1990. — С. 61
6. Яровинский М.Я. Лекции по курсу «Медицинская этика» (биоэтика) [Текст] / М.Я. Яровинский. -МЛ 999.
7. Сейдалиева М.К.,Биоэтика как объект философского исследования [Текст] / М.К. Сейдалиева// -Бишкек. 2017.
8. Поттер В.Р. Биоэтика: мост в будущее [Текст] / В.Р. Поттер–Киев, 2002. –С. 9.